

100. výročie narodenia

Karin Lászlóvá

slovenská spisovateľka a novinárka

*18. februára 1922, Varín, ČSR
† 10. január 2014, Leobe, Rakúsko

Vlastné meno Katarína Lászlová. Narodila sa 18. 02. 1922 vo Varíne, zomrela 10. 1. 2014 v Leobene (Rakúsko).

Po absolvovaní gymnázia v Žiline (1941) študovala na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave (štúdium nedokončila). Pracovala ako úradníčka Československých stavebných závodov, v r. 1950 – 1955 vedúca sociálno-právneho oddelenia a redaktorka vydavateľstva Pravda v Bratislave, od 60. rokov 20. storočia externe spolupracovala s redakciami rozličných časopisov, s rozhlasom i s televíziou. Literárne začala tvoriť už počas štúdií – poviedky, reportáže, fejtóny a črty publikovala vo viacerých slovenských novinách a časopisoch. Knižne debutovala poviedkovým súborom Ja a tí druhí, v ktorom rovnako ako v nasledujúcich dvoch knihách poviedok Nenašla som ťa a Nechoď mi do snov síce tematicky vychádzala z vlastných zážitkov z Povstania i z deportácie do koncentračného tábora, avšak ich hlavnou líniou je dramatický vzťah muža a ženy. V období normalizácie sa autorke podarilo vyhnúť exponovaniu typických socialistickorealistických tém poukázaním na dôležitosť intelektuálnejších povolání, konkrétne lekárskeho, v knihách literatúry faktu Ženský lekár a Skalpel a krása. Nasledujúca kniha Stroskotanci života čerpá námet z psychiatrickej liečebne, kniha Zhubné ilúzie zachytáva životné príbehy alkoholikov a narkomanov, próza Životné križovatky predkladá široké spektrum ľudských osudov, s ktorými je človek neustále konfrontovaný. Psychologický román z čias kultu osobnosti Väzenie bez mreží vykresľuje rozvrat a tragický zánik rodiny intelektuála, novela Manželstvo je lotéria hovorí o príčinách partnerského súladu i nesúladu. V knihách poviedok Akú chuť má život, V bludnom kruhu a V rajskom zátiší zvyrazňuje dramatické pnutie medzi mužom a ženou v súčasnosti. V románe Rozmarná hra osudu sa vrátila k zachyteniu osudov ľudí za komunistickej totality, ktorú tentoraz predstavila cez komorný príbeh univerzitného profesora. Podobne aj v románe Šero na scéne života hovorí o životných peripetiách nadaného vynálezcu a jeho rodiny po februárových udalostiach, keď upadol do nemilosti. Platí to nielen o knihách poviedok Vyzliekanie z kože, Premennivá láska, Odvrátená tvár lásky, Únik zo samoty či Aj duša volá SOS, v ktorých ponúkla čitateľom ďalšie krátke príbehy obyčajných ľudí, celým srdcom prahnúcich po naplnení túžby po láske a porozumení, ale aj o románoch Príbeh jedného manželstva, A žiť sa musí ďalej, Srdce v tiesni, Kaleidoskop osudov, Pritúl' ma, šťastie a Všetkému vládne Eros. Je autorkou televíznych hier Povíchrice a Zázračné prsty, pre rozhlas pripravila viacero literárno-dramatických pásiem.

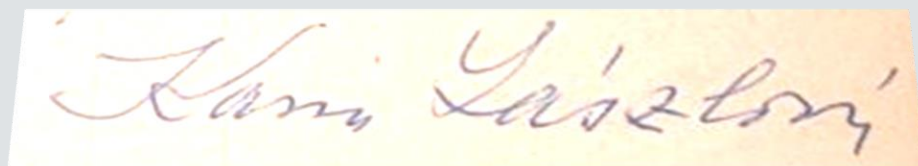
Ocenenia - Cena Spolku slovenských spisovateľov za rok 2005 za román Pritúl' ma, šťastie.

(zdroj životopisu: www.litcentrum.sk)

Autorkine motto bolo:

Ak svojím písaním iba o milióntinu milimetra
zlepším tento svet, nežila som nadarmo.

In: WAGNEROVÁ-ŠKAMLOVÁ, Dagmar. Chcela som zlepšovať svet : hovoríme so spisovateľkou
Karin Lászlovou. *Literárny (dvoj)tyždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 19, č. 41-42 (2006), s. 14.

knižná tvorba

(výber literatúry z fondu Krajskej knižnice v Žiline)

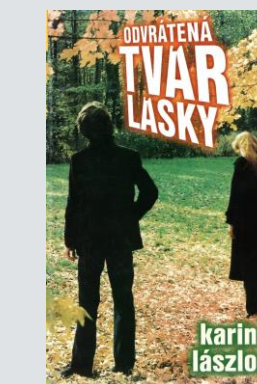
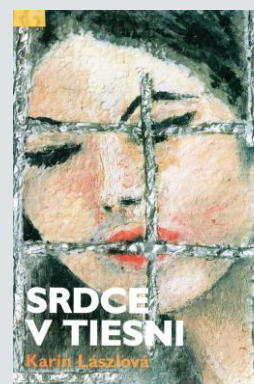
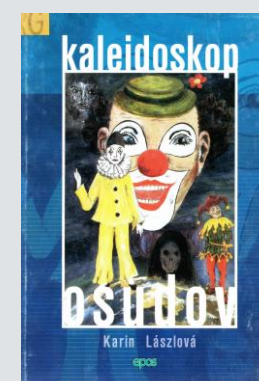
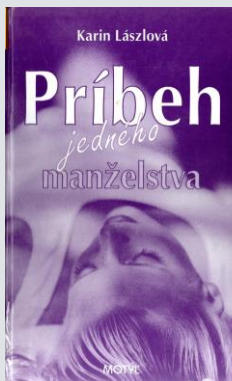
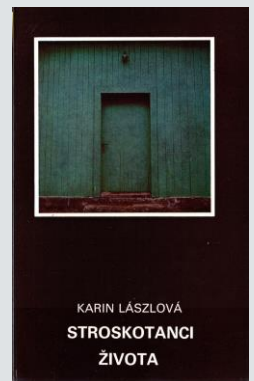
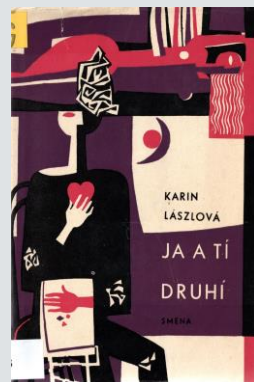
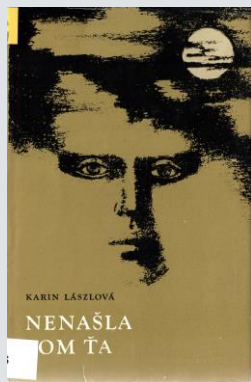
Súpis literatúry

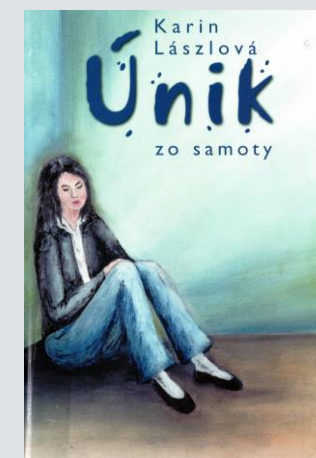
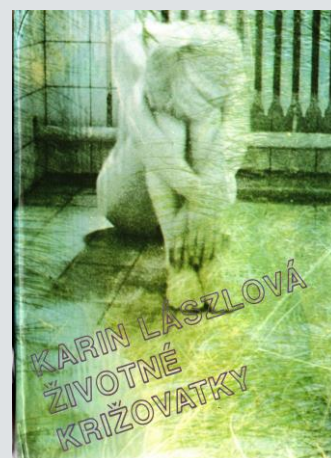
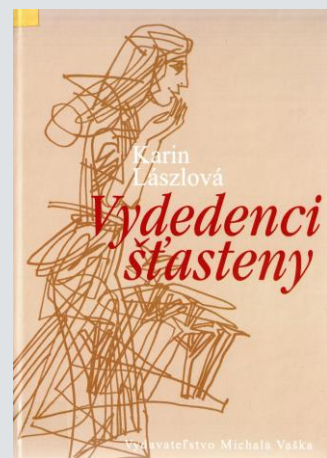
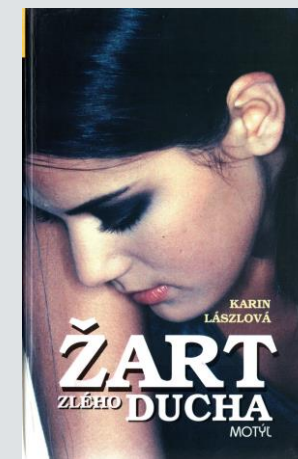
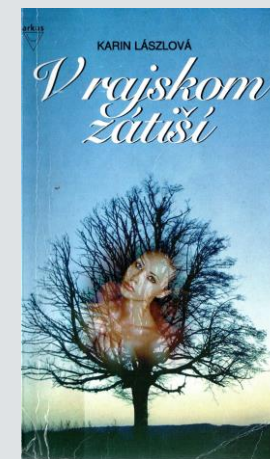
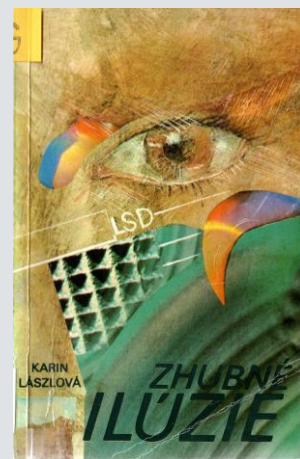
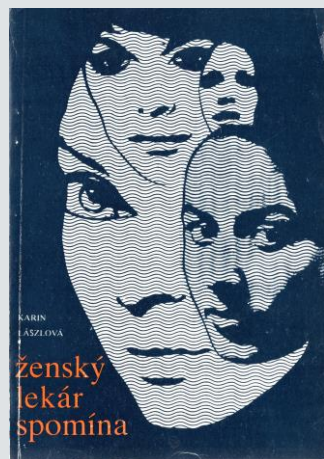
- LÁSZLOVÁ, Karin. Ja a tí druhí. Bratislava: Smena, 1966. 144 s. – kniha nie je vo fonde KKŽ
- LÁSZLOVÁ, Karin. Nenašla som ťa. Bratislava: Obzor, 1967. 144. s. – kniha nie je vo fonde KKŽ
- LÁSZLOVÁ, Karin. Ženský lekár spomína. Martin: Osveta, 1972. 117 s.
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Stroskotanci života*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1981. 222 s.
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Ženský lekár spomína*. 3. doplnené vydanie. Martin: OSVETA, 1984. 136 strán.
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Zhubné ilúzie*. Martin: Osveta, 1987. 150 s.
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Životné križovatky*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1989. 403 s. ISBN 8021701110
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Zhubné ilúzie*. Levoča: SKN, 1992 – zvuková kniha
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Väzenie bez mreží*. 1. vyd. Bratislava: Spolok Slov. spisovateľov, 1994. 368 s. ISBN 8088735173
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Rozmarná hra osudu*. 1. vyd. Bratislava: ODKAZ, 1996. 168 s. ISBN 8085193515
- LÁSZLOVÁ, Karin. *V bludnom kruhu*. 1. vyd. Bratislava: ODKAZ, 1996. 108 s. ISBN 8085193507
- LÁSZLOVÁ, Karin. *V rajskom zátiší*. 1. vyd. Senica: ARKUS, 1997. 100 s. ISBN 8088822246
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Premenlivé lásky*. 1. vyd. Bratislava: PTK ECHO, 1998. 134 s. ISBN 8088753120
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Príbeh jedného manželstva*. Bratislava: Motýľ, 2000. 147 s. ISBN 8088978319
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Žart zlého ducha*. Bratislava: Motýľ, 2000. 143 s. ISBN 8088978491
- LÁSZLOVÁ, Karin. *A žiť sa musí ďalej*. 1. vyd. Bratislava: Motýľ, 2001. 191 s. ISBN 8088978580
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Odvrátená tvár lásky*. Ružomberok: Epos, 2001. 153 s. ISBN 8088977436
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Srdce v tiesni*. Ružomberok: EPOS, 2002. 142 s. ISBN 8088977657
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Únik zo samoty*. Ružomberok: Epos, 2002. 156 s. ISBN 8088977517
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Kaleidoskop osudov*. 1. vyd. Ružomberok: EPOS, 2003. 143 s. ISBN 8088977746
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Stopami vašich zážitkov*. Ružomberok: EPOS, 2004. 142 s. ISBN 8088977983
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Aj duša volá SOS*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2006. 118 s. ISBN 8080612315
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Vydedenci šťasteny*. Prešov: Michal Vaško, 2007. 69 s. ISBN 9788071656456
- LÁSZLOVÁ, Karin. *Kríza kráča svetom*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2008. 181 s. ISBN 9788080613013

Antológie

Keď sa ženy odhalia : antológia poviedok. Dunajská Lužná: AHO 3, 2007. 134 s. ISBN 9788096843268

Keď život šplechne do očí : antológia prózy, poézie a satiry. Ivanka pri Dunaji: Axima, 2008. 111 s. ISBN 9788096917846

články

(výber článkov z fondu Krajskej knižnice v Žiline)

Súpis článkov (výber)

Autorkine články

LÁSZLOVÁ, Karin. Človek a kultúra. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 19, č. 9-10 (2006), s. 2. ISSN 0862-5999.

LÁSZLOVÁ, Karin. Záhada mužskej duše. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 19, č. 27-28 (2006), s. 6-7. Fotogr., obr. ISSN 0862-5999.

WAGNEROVÁ-ŠKAMLOVÁ, Dagmar. Chcela som zlepšovať svet : hovoríme so spisovateľkou Karin Lászlou. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 19, č. 41-42 (2006), s. 14. Fotogr. ISSN 0862-5999.

LÁSZLOVÁ, Karin. Vydedenci šťasteny. *Knižná revue : dvojtýždenník o knihách*, roč. 17, č. 21 (2007), s. 4.

LÁSZLOVÁ, Karin. Každý je milionárom : zápisník. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 20, č. 31-32 (2007), s. 2. ISSN 0862-5999.

Články o autorke

MATEJOV, Radoslav. Na noži : Karin Lászlou: Aj duša volá SOS. *Knižná revue : dvojtýždenník o knihách*, roč. 16, č. 24 (2006), s. 5. Rec.: Aj duša volá SOS / Lászlou, Karin. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2006. ISBN 80-8061-231-5.

ŠIMULČÍKOVÁ, Jana. Burcovanie ľudskosti : literatúra. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 20, č. 5-6 (2007), s. 12. Obr. ISSN 0862-5999. Rec. : Aj duša volá SOS / Lászlou, Karin. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2006. ISBN 80-8061-231-5.

TEŠOVIČOVÁ, Anita. Majsterka príbehov. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 21, č. 17-18 (2008), s. 12. ISSN 0862-5999.

JANÍK, Pavol. Písaný tieň slova : literatúra. *Literárny (dvoj)týždenník : časopis Spolku slovenských spisovateľov*, roč. 21, č. 27-28 (2008), s. 12. Obr. ISSN 0862-5999. Rec. : Kríza kráča svetom / Lászlou, Karin. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2008. ISBN 978-80-8061-301-3.

Na noži

Karin Lászlová: Aj duša volá SOS

Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2006 106 757

Sú naozaj výnimočné diela, na ktoré by „neštil“ ani literárnokritický hrdlo-rez so svojim surovým nožíkom. Tak vedia otupiť! A čo potom úbohý radový recenzent, čo má robiť, aby mu to rezalo, aj keď mu to dielo nereže? Karin Lászlová sa zasa raz spritomnila. Svojimi deviatimi akože poviedkami predstavuje akože príbehy akože súčasných ľudí. Ide o texty písané so značnou dávkou naivného realizmu a emocionálneho gýču o tom, ako sa ženy a muži v živote sklamú a ako sa niekedy aj nesklamú. Všetko je to akože zo života, veď súd'že, rozvedená psychoterapeutka Ester s morálnymi zásadami zažíva olympijský sex na dovolenkovej pláži s lodným konštruktérom Atilom, ktorý sa utopí a ona otehotnie. Alebo: pán Dobrota zakomplexovaný zo svojho rázštepú sa ujme týranej susedy s dieťaťom, k čomu mu výdatne dopomôže veľká potreba jeho psa Alfa. A to sú len tak od boku spomenuté dva texty! Keby to autorka nemyslela vážne, možno by sme mohli povedať, že Karin Lászlová je prvou dámou našej literárnej frašky, lenže aj na to treba svojim spôsobom rozprávačskú zručnosť. Navyše, autorka to fakt myslí vážne! A tu už končí každá *sranda*, tu už aj duša radového recenzenta volá SOS.

Radoslav Matejov

KN. REVUE 17. 16. 24 (22. 11. 06) 2. 5

KNIZNA REVUE 17. XVIII, č. 4 (13. 2. 08) 2

Keď sa ženy odhalia

Vraj nie je problém knihu napísať, ale zohnať peniaze na jej vydanie. Klub slovenských prozaičiek FEMINA pripravil už v poradí siedmu antológiu poviedok svojich členiek, ktoré neváhali prispieť nielen autor-sky, ale vraj i finančne, aby kniha uzrela svetlo sveta. V každom prípade titul *Keď sa ženy odhalia* vydalo vydavateľstvo AHO₃ pre Klub Femi-na a je zaujímavým pohľadom na našu súčasníčku.

Na výzvu zostavovateľky Vladimíry Komorovskej zareagovalo štrnásť z jej kolegyň, čiže útlá knižočka skrýva štrnásť próz, pod ktoré sa podpísali v abecednom poradí: Mária Bátorová (*Žena-slnko*), Helena Dvořáková (*Čo s plachým samcom?*), Etela Farkašová (*Obyčajný deň*), Marta Gogálová (*Ukradnutý kľúč*), Tatiana Jaglová (*Hore schodmi, dolu schodmi*), Vladimíra Komorovská (*Na rozlúčku*), Hedviga Kramárová (*Izabela*), Karin Lászlová (*Druhá Matka Tereza*), Daniela Příhodová (*Eva Mária*), Paula Sabolová (*Podobnosť čisto náhodná*), Jana Šimulčíková (*Partty* – inak pri mene autorky došlo opakovane k omylu a uvádza sa ako Šimulíková), Viera Švenková (*Prvá žena*), Anita Tešovičová (*Brieždenie*) a Viera Valachovičová-Ryšavá (*Lásky hra podvodná*).

I keď sú mnohé z autoriek známymi literátkami, privítala by som v závere knihy krátku charakteristiku a údaje o ich tvorbe či pôvodnom povolani.

Obálka s obrázkom ženy na pláži a titul *Keď sa ženy odhalia* by mohli naznačovať erotický podtón próz. Pravdou však je, že ich hrdinky odhaľujú väčšmi svoje pocity než telá. Sú to rozprávania rôznorodé, možno menej ľúbivé, o to však pravdivejšie, v niektorých momentoch z nich cítiť až autobiografickú výpoveď, inokedy sofistikovaný obraz. Jednotlivé prózy sú však niekedy priveľmi zamotané do slov, v ktorých akoby sa neraz strácal príbeh i sama pointa.

Spoločným menovateľom textov je láska, vzťahy a citový život dnešnej zrelej ženy. (I keď Daniela Příhodová ho napríklad posudzuje v monológovi a z hľadiska muža). Ako však zostavovateľka zdôrazňuje, je to síce iný uhol pohľadu na ženskú tému ako ponúkajú populárne tele-novely či knižné bestsellery, ale čitateľky majú šancu vybrať si. Parafrázujúc Préverta: Aká som, taká som, som jednoducho žena...

Knižku autorky slávnostne predstavili v bratislavskom Klube spisovateľov 12. februára.

Elena Ťapajová

Libr. drogy bydlavsk
R-20, č. 31-32 (nov) 132
17 258V

STRANA 2

ZÁPISNÍK

Každý je milionárom

Viem, zníe to čudne. Najmä v súčasnom kapitalizme, keď medzi novozobohatlíkmi a bedármi, čo stratili zamestnanie, sa vytvorila priepasť. Chcem povedať, že každý je bedárom i boháčom slovom: milionárom viet i milionárom mlčania, pravda, okrem tých, čo sa narodili hluchonými. A predsa najcennejšie na tomto svete je slovo. Ľudské slovo. Niekedy stačí zopár vhodne volených viet a človek, ktorý si chce v depresii pusťiť plyn, už neotvorí kohútik. A inokedy ľahostajné mlčanie a myknutie plecami nad cudzími problémami otvára bránu do večnej tmy. Keby človek vedel... keby len tušil. aký poklad sa skrýva v jeho hrdle, nebol by taký krutý. Poznala som sa s psychiatrom – primárom. Raz, keď som písala knihu Stroskotanie života, sme spolu cestovali z psychiatrickej liečebne a medzi rečou mi povedal: Verte, najcennejší liek je ľudské slovo. Ako? zadivila som sa. To vrajvie vy, ktorý ste za posledných tridsať rokov naordinovali celé statisíce tabletky a injekcií? Áno, odvtedy trochu smutne, ale predpísal som ich iba preto, aby sa moje slová dostali do tých ubožatých, bezradných a depimovaných duší. Psychoterapia. Môže sa používať aj medzi laikmi. Aká škoda, že sa aplikuje tak zriedkavo. Povážte, že nikoho nič nestojí? A predsa hno žgrolšme. Slová môžu pomáhať, a slová môžu aj zraníť. Stačí niekoľko zlostných či nenávisťných viet a ich adresát je vo svojej duši rozbitý na atómy. Totiž ľudská duša nie je z pancierového skafandra, ale z nespočtých jaziev, ktoré zostávajú po ranách spôsobených životom. A stačí, ak zasiahnete niektorú z týchto jaziev, možno už dávno zahojených, a zjaví sa opäť krvácajú. Treba spomenúť génirov slov? Cicérona? Robespiera... Vedeli obliecť veľké myšlienky do strhujúcich slov a obliekali im bremenie, chaličy či prekrásne hávy revolúcie, čo všetko ostalo v pamäti ľudstva večné. Kvôli slovám? To tiež. Ale predovšetkým treba vedieť, že myšlienka za päť halierov nebude o nič lepšia, ak ju obliečieme do slov za desať korún. Napokon ostáva otázka, či milosrdná lož nie je lepšia ako pravdivé, ale otriasajúce slová. Toto je relatívne, no každá dilema sa v tomto smere končí pred onkológickou či inou podobnou klinikou. Totiž, slovo má svoju vnútornú humanitu. Preto nerobme zo slova chladnú, exaktnú vec. Nechajme, nech je ľudské. Sme predsa ľudia, či nie? Každý je boháčom i bedárom slovom: milionárom viet i milionárom mlčania. Čo si z toho vybrať? Ak nad tým musíme uvažovať, tak už iba bodku. Túto poslednú bodku.

KARIN LÁSZLOVÁ

LITERATÚRA

108 6X1
LIT. DROGY, 17. XX, 1. 5-6
Karin Lászlóvá,
AJ DUŠA VOLÁ SOS
Vydavateľstvo Spoloo slovenských
spisovateľov, Bratislava 2006

Burcovanie ľudskosti

Karin Lászlóvá je vo všetkých členiek Klubu slovenských prozaiček Feminia najstaršia a pritom vari z celej palety súčasných slovenských spisovateľov počtom publikovaných diel najmladšia. Pre nás o čosi mladšie (mladších) môže byť povzbudzajúcim príkladom svojou odvážnou tvorivou vitalitou a vytrvalosťou, a skou sa nezavádza viery, že aj v dospelom svete má ešte význam piatať. To samo osebe by nemu-

Karin Lászlóvá

AJ DUŠA VOLÁ
SOS

sela byť výhra, keby si autorka pre každú novú knihu nevedela nájsť sponzora a nemala aj okruh verných čitateľov, ktorí (a nebuda to iba ženy) ju kúpia a vďaka prečítaniu. Postieľne je, že ani literárna kritika si už nemohla nepovšimnúť existenciu takého rozkošného diela so stále novými vstriedmi vzhľadom a Karin Lászlóvá (príbeh na to, aby sa vnucovala) sa konečne s oneskorením došla zaslaného rehabilitácie a uznania svojej tvorby. Kto číta jej knihy, môže mať pocit, akoby čítal román na pokračovanie. Autorka nemerí svoje postavy ani rozprávateľský štýl, nepripodobuje moderným literárnym smerom a ani v novej liberalizácii morálky sa nezavádza svojich kritérií mravnosti, a ktorými konfrontuje charakter svojich postáv. Meni sa len dobový rámc, a vďaka sa odohráva dej jej príbehov. Vždy sa totiž s istou predviditeľnosťou za horúcu súvislosť nastolí oficiálne else nepriznané a nezobodené spoločenské negatíva, čím si v minulosti vysluhuje nevoľu vrechlosti. Kladom jej próze dodnes je, že sa neokohrávajú v časovo a zemeplatne indiferentnom prostredí. Každý čin človeka treba vidieť v dobovom kontexte, aby sme pochopili pohánky a okolnosti, prečo pod existenciou fikciou koral tak ako koral, a mohli mu odpustiť, čoho by sa v inej situácii nedopustil. V tomto zmysle môžeme Lászlóvej dilemácii verne vnímať ako dobovú koralu, ktorá mladým objasni a starším pripomenie už zabudnuté súvislosti. A možno by stála za posvietnutie aj v literatúre pamiatky národa.

Ani v novej knihe Aj duša volá SOS si autorka nedáva obrubosť pred istu. Hneď v prvej poviedke Pokosni ostáva sa nezamietaný, ktorého bezmocnosť privedie k alkoholizmu, pýta „Kde sa podoba tá láska, ktorá sme si sľubovali v novembri 1969?“ A odpovedou je: „Zahynula v tvrdom konkurenčnom boji... Keď by kone zožili, nech právo traja rastie.“

Pre Lászlóvej romány, novely aj krátke prózy je charakteristická viacerobehová: čo postava, to osuda a príbeh, pričom autorka je najpravejšiejšia v opisovaní ľahostajných bezvýhodových psychických stavov, keď sa človeku ruka svet a stíca vôľu íť. Predstaviteľom všetkých deviatich próz knihy Duša volá SOS sa ľudia postihujú, a pritom najlepšie z nich napokon pochodí muž s vďaka postihom - zaslepnutím tuje v príbehu Amor sa zľutoval, ktorý vo chvíľach svetobôľu chce vynásť prílišky na burcovanie ľudskosti. Už od desiaty akoby boli všetci predurčení na jeden úder osuda za druhým. Prevládajúca schéma sa v individualizovanej podobe opakuje: takmer všetkým jej postavám predkane zornie matka (ak nie obaja rodičia) pri autohavárii, železničnom nešťastí, na leukémiu a podobne, otec si hľadá šťastie inde a stíry sa úplne stará mama, teda či má šťastie duša. Prvé manželstvo im väčšinou stroskotá (partnerom je sebecký „poživčák“, nezodpovedný bohem alebo násilník a bernadý predchádza, keď neupije ani v ďalšom vzťahu. A tak napríklad rozvedená hrdinka

poviedky Niet návratu sa na dovolenke pri mornoznami s gavalierom tradičného typu, ktorý jej sľubuje manželstvo. Následne zistí, že je v druhom stave, a jej milovaný (údajne sa utopil v morní) je zrazu nezvestný. Zo záľasava ju vyvedie náhletva a výchovnáky z detského domova chorej na rakovinu. Ani predtlačiváta prítoý Útržky z dvoch životov sa necie zmieniť s náhlot smrťou svojho druhého manžela, trapišoch „len“ žiarlivostou, a útechu nájde u súseky s podobným ideom. V skutočne bezvýhodovskej situácii sa však ocitá vysokokolkúka, čo odide od starkej, ktorá ju po matkinj smrti vychováva, na náhletvu k otcovi do Ameriky. Zblíža sa s jeho bezdetnou druhou manželkou a pred sebou vidí sľubný budúcnosť. Potom ju však na večnej prechádzke v meste zaslepnutý nezaryný chlap a domov na Slovensko si odnáša AIDS. Aká neškodná sa v porovnaní s jej osudom zdá skiepnosť rovenčiek s príbehom najmladšieho zvodcom v Rozčarovaní, potupné ohováranie v próze Nevyspytateľný život píše príbehy alebo trvanysto nenávisťnej svieky v Splýtených vzťahoch.

Zdá sa, že na Lászlóvej postavy sa tej smoly lepiť priveľa a na jej paletu je, neboda, viac černe ako v medzivojnových sociálnych prítoch Fraňa Kráfa. Ale či takých osudov, nepovimnutých ani v literatúre, nie okolo nás nespočítame veľa? A navyše žiadny z jej prípadov sa neokohrávajú v literatúre, nie okolo nás nespočítame veľa? A navyše žiadny z jej prípadov sa neokohrávajú v literatúre, nie okolo nás nespočítame veľa? A navyše žiadny z jej prípadov sa neokohrávajú v literatúre, nie okolo nás nespočítame veľa?

JANA ŠIMULČIKOVÁ

LITERATÚRA

117 755
Karin Lászlóvá,
KRÍZA KRÁČA SVETOM
Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2008

Písaný tieň slova

Najnovšie pôsobivé dielo renomovanej autorky uspechov próz Karin Lászlóvej, ktorú priprázny názov Kríza kráča svetom (Vydavateľstvo Spoloo slovenských spisovateľov, Bratislava 2008), evokuje úvalou o vzťahu materielnej a duchovnej chudoby. Autorka nielen rozvíja najlepšie tradície sociálne orientovanej literárnej tvorby v slovenskom i svetovom kontexte, ale vysokými kreatívnymi parametrami dosahuje aj pozoruhodné estetické účinky.

Pri sugestívnych prozaičských výkoch Karin Lászlóvej sme si opití uvedomili, že slovo je to jediné, čo majú teba a duša spoločné. Slovo ako sprostredkovateľ medzi hmotným a duchovným svetom slúži predovšetkým dorozumievaniu medzi ľudskými bytosťami.

Problém spočíva najmä v tom, ako slovo oslovuje ľudí, ako duchovné hodnoty sprostredkovať? O akom duchovne svedčá stránky budúcich časopisov a mnohých knižných publikácií podobného charakteru a úroveň? Aké „perly duchá“ sa na nás vyplývajú z televíznych obrazov a z plátna kin? Smutnú odpoveď poznáme všetci a každý z nás.

Faktom je, že spoločnosť na pohnuť, ktorá sa k finančné a majetkovej sľahávnosti otvorene hlási, podmiňovala všetky tradičné vzťahy, hodnoty a ideály nefunkčnou a nemateriálnou povahou, teda aj všetko duchovné – všetko sľahávnosti a duchovnou kultúrou spoločnosti. Prerodou úlohou historických zmien bolo rozloženie existujúceho – existujúci – systému. Vzápätí však bolo potrebné nastoliť a upevniť nový spoločenský poriadok.

A tak sa najprv „museli“ zosmiešniť všetky normálne formy normálneho usporiadania vzťahov medzi ľuďmi – od najúkrajnejších rodinných sľahávností po najverejnejšie oblasti spoločenského života. Aby sme následne paradoxne znovu objavovali všetko dávno objavené a najmä dávno odhvievané – najrozumnejšie elmentarne hodnoty, základné zvyklosti a jedine možne spôsoby spoločenstva ľudských bytostí – ak, pravda, nemá íť o spoluznívanie charakterizované starým známym sloganom: človek človeku vlikom.

Mohli dnes s prekvapením a ľahostajnosťou počuť, že aj pôvodné hodnoty kresťanstva boli založené na radikálnom sociálnom programe – v prospech nežitnej ponoci tým, ktorí to potrebujú – deťom, slabým, chorým a chudobným. Kým dnešná spoločnosť bezbarhy vyznáva chutivosť, ziskuchtivosť, sebeckosť, kupčenie a krovadenie majetku. A málo počujeme o tom, že nielen bohatstvo je dedičné, ale že dediční je predovšetkým chudoba. A to aj duchovná chudoba nekultúrnej spoločnosti.

Literárne majstrovstvo Karin Lászlóvej nás presvedča, že umelecké slovo ešte nepovedalo posledné slovo a že záujem o pravé duchovné hodnoty existuje, aj keď to v tejto etape vývoja príveľmi nevidno.

Kedyś som ako mladý študent napísal: „Na začiatku bolo slovo... A to slovo bolo na papieri. Nepočuteľné. Slovo, ktoré možno zakryť /dlaňou, alebo inými nepriehľadnými vecami. Slovo, ktoré možno pokosť /alebo pokosť. Slovo, ktoré čaká, /kým si ho niekto všimne. Slovo, ktoré trpí /pocitom menčennosti. Slovo, ktoré nejde na odhly. /Slovo / slovo / na papieri, /aj keď na začiatku /a teda prvé... Vlastne len písaný tieň /slova...“

Reagovať som na neutečlivú situáciu písaného slova, ktoré sa už vtedy ocitlo v teni moderných obrazovo-zvukových médií. Nemali by sme však byť stupenami speriencia literárny s modernými elektronickými nočnými posolstvami, naprák mali by sme byť zisteniami ich spojenev. Vef literatúra je nevyhnutne vždy v pozadí nielen divadnej, ale aj rozhlasovej, televíznej či filmovej tvorby. A prítoý Karin Lászlóvej majú pre atraktívne audiovizuálne spracovanie všetky predpoklady.

Záujem o písané slovo a pravé duchovné hodnoty treba sústave oživovať, hoci to ešte nikdy nebude jednoduché, aby sa presadli v prostredí, v ktorom zatiaľ vladnú najmä drzí a nekultúrni ľudia – počnúc politikmi a končiac podnikateľmi.

Literárne (títo) Karin Lászlóvej sa otvorene hlási k vysokému stupňu spoločenskej zodpovednosti. V posledných rokoch sme svedkami oporného úsilia predkane pochovať realitu aj samu ideu spoločnosti orientovanej na starostlivosť o životné istoty ľudí. Módné politické frízry o konkurenčnej schopnosti sústave signalizujú nistupstudený obkľadený vojny, teda bezohľadného konkurenčného súperenia každého s každým, lepšie povedané každého proti každému.

V konkurenčnej schopnosti spoločnosti si každý sám môže za svoju lepšiu či horšiu materiálnu situáciu, hoci je ťažké povedať, v akých odborných disciplínach treba vynikať, aby bol človek úspešný v hnbre za najektor. Zrejme v bezcharakternosti a v bezohľadnosti. A na to upozorňuje aj Karin Lászlóvá. Aj naše dševné vlastnosti a kvality akoby sa zmenili mali nášť na dve základné možnosti – na schopnosť „vytiahnuť peniaze z iných ľudí alebo aspoň na schopnosť zaoberať sa najvše – aj na úkor svojho duchovného rozvoja, rodného života a neraz i zdravia.

Duchovní stránka človeka je dnes utláčaná predovšetkým základným princípom spoločnosti – redukcíu človeka na intelektuálny vzier, pre ktorú je charakteristický živočisť pad dominantných samcov odnauť alebo zabíť každého konkurenčného jedinca. Človek však nie je iba zviera a práve duchovná kultúra človeka je jediný účinný nástroj na posilnenie ľudskej ľelmy. Možno na raz prídi aj kompetentní ľudia a hľadám vtedy už nebude neskoro.

Kritická tvorba Karin Lászlóvej nás presvedča, že sa napriek mnohým negatívnym skúsenostiam nemáme vzdávať optimizmu. Vef sme už našli niekoľko večných a nemenných spoločenských dogiem, že sa aj v ten dnešný systém môžeme snieho pozerať s veľkou rezervou.

Rád by som na záver povedal niečo povzbudzujúce sa prírody, keď v ľudoch odziba nadešné očakávanie nových začiatkov, nás namietu nových radostí vždy čakajú skôr staré istoty. Ale buďme optimisti, aj keď nám túto skveľu a hodnotnú knihu Karin Lászlóvej pripomína, že Kríza kráča svetom. Vefť možno, čo sa dnes javí ako nezvratný trend, sa môže podstatne zmeniť. Treba veriť, že je lepšie.

PAVOL JANÍK

LITERÁRNÝ DVOTÝŽDENNÍK 7. MÁJA 2008

R21, č. 17-18/2008/0 12

LITERATÚRA

978-80-7765-695-6

Karin Lászlóvá:
VYDEDCENÍŠTASTENY
Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2007

Majsterka príbehov

Spisovateľka Karin Lászlóvá ani v tejto ďalšej zo svojich výše tridsiatich kníh nezostala nič dlžná svojej povesti znalkyne života a jeho nečakaných peripetií. S azda jedným výnimkom: všetky tieto jej príbehy sú o mladistvých delikventoch – o chlapečkoch z nápravno-výchovného ústavu v istom nomenovanom slovenskom meste.

Myšlienka venovať sa aj takejto závažnej spoločensko-psychologickej téme v nej skrsla ešte pred zhruba štyridsiatimi rokmi, keď vtedy ako redaktorka robila reportáž v spomínanom zariadení. Lenže nebola by to Karin Lászlóvá, v ktorej sa spájalo novinárske povolanie so spisovateľstvom, keby sa bola uspokojila iba s novinárskym rozhovorom s riaditeľom ústavu, pripadne s pár formálnymi vetami jeho zvercov... A mala šťastie: riaditeľ bol ústretový, ochotne jej umožnil aj osobné spoznať „previnilcov“.

Bez predsudkov, chápano, ako staršia kamarátka strávil s nimi niekoľkohodinové rozhovory. A oni vyčítali, že pred ňou si môžu bez rozpakov vyliť svoje srdca, povedať i to, čo dovtedy v sebe dušili, úprimne vyrozprávať svoje životné príbehy, poznačné pocitmi menčennosti, neporozumením najbližšieho okolia, či nedostatkom rodičovskej lásky.

Pravda, ti spomedzi nich, čo boli väčšími poruženými sami do seba, nedokázali vyjadriť svoje pocity tak presne, ako to neskôr za nich urobila skúsená autorka, ktorá vďaka svojej empatii a psychologickým schopnostiam vedela aj z ich kusých viet pochopiť nevypovedané a veľmi dobre sa vžiť do ich rozpoloženia. Preto mohla tak verne opísať najrozličnejšie okolnosti, ktoré jednotlivých chlapičkov priviedli k osudovému zlomu.

Keďže naposol člo vlastne ešte o deti v tzv. „bláznivom období“ adolescence, hľadála príčiny ich zlyhania nielen v nich samotných, ale najmä v nepriaznivých podmienkach, ktoré na nich vplývali už od útleho detstva: teda z zlych priateľoch, rodinných nedorozumení, v nedostatočnom výchovnom pôsobení školy, a podobne.

Rukopis dlhé roky odpočíval v spisovateľkinej zásuvke: takmer naň už zabudla. Zaujali ju nové, ešte aktuálnejšie témy. Teraz sa k nemu znova a po starostlivej úprave jednotlivých príbehov vrátila, lebo usúdila, že dnes je, žiaľ, ešte aktuálnejšie ako bol v čase svojho vzniku... Mládež je čoraz agresívnejšia a veková hranica činnosti čoraz nižšia. K notoričným známym deliktom mladistvých pribudli ešte „modernejšie“ pokušenia, akými sú napríklad drogy, hracie automaty, promiskuita, ba ani znásilnenia a vraždy nie sú výnimkami.

Je sa teda nad čím zamýšľať...

ANITA TEŠOVIČOVÁ

Dana Podracká:
MORFEUS, PERSONA
Ilustrácie Marie-Christine Huber

Karin Lászlová v knihách

(výber kníh z fondu Krajskej knižnice v Žiline)

Súpis literatúry

Encyklopédia slovenských spisovateľov 1. A - O. Bratislava: Obzor, 1984. S. 376.

Slovník spisovateľov okresu Žilina : biobibliografia (1962-1992). 1. vyd. Žilina: Okresná knižnica, 1992. S. 25.

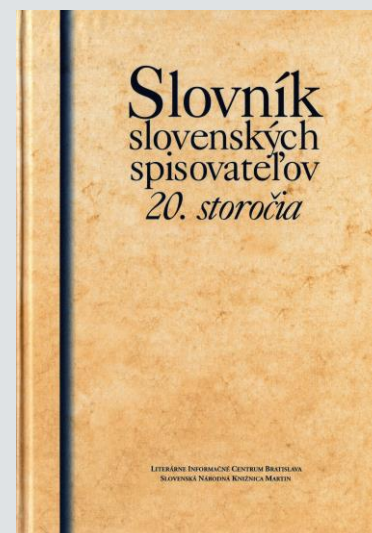
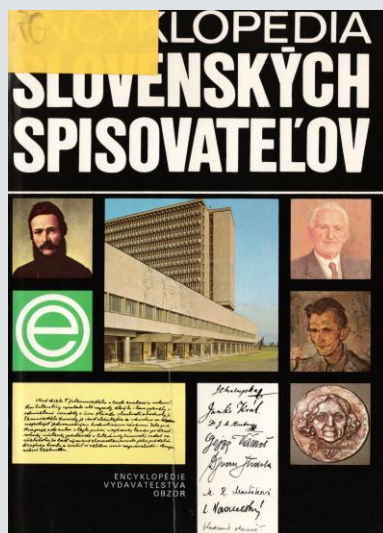
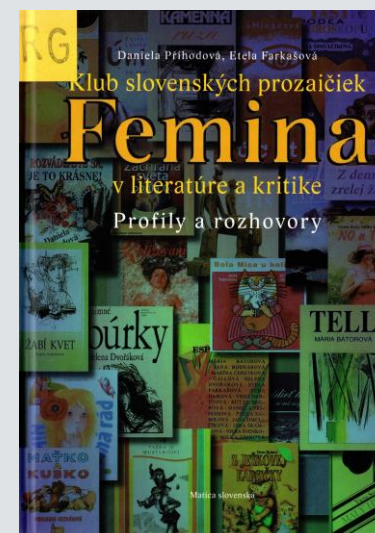
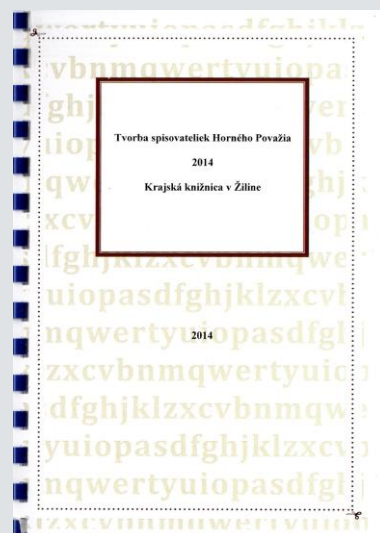
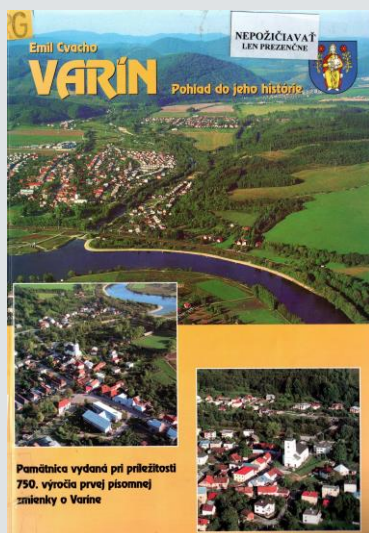
REZNÍK, Jaroslav. *Túry do literatúry : po literárnych stopách Slovenska*. Bratislava: Slovart, 2001. S. 133. ISBN 8070456160

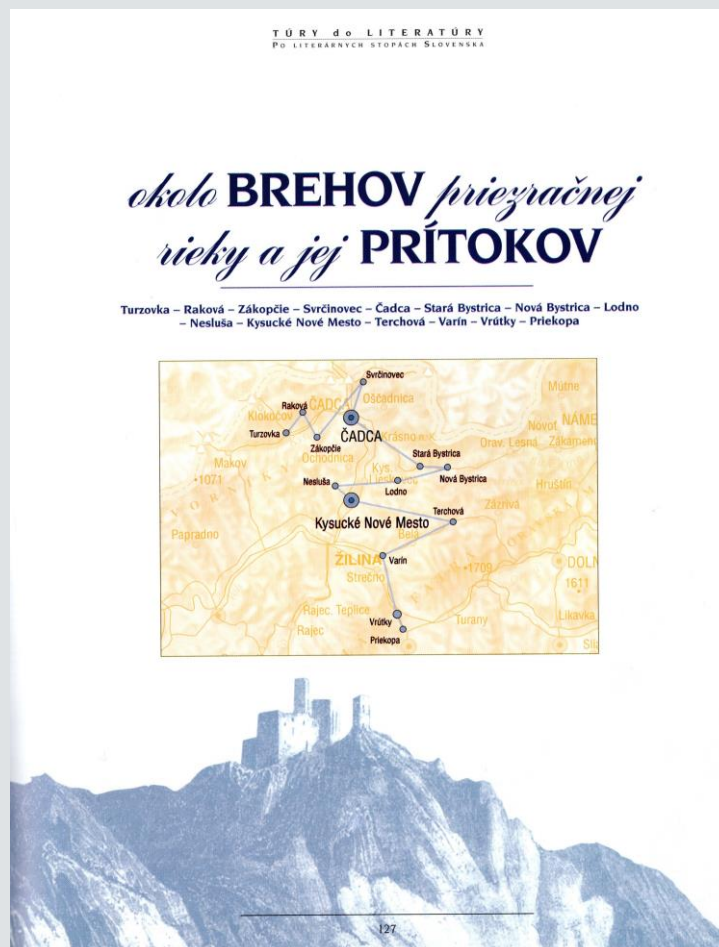
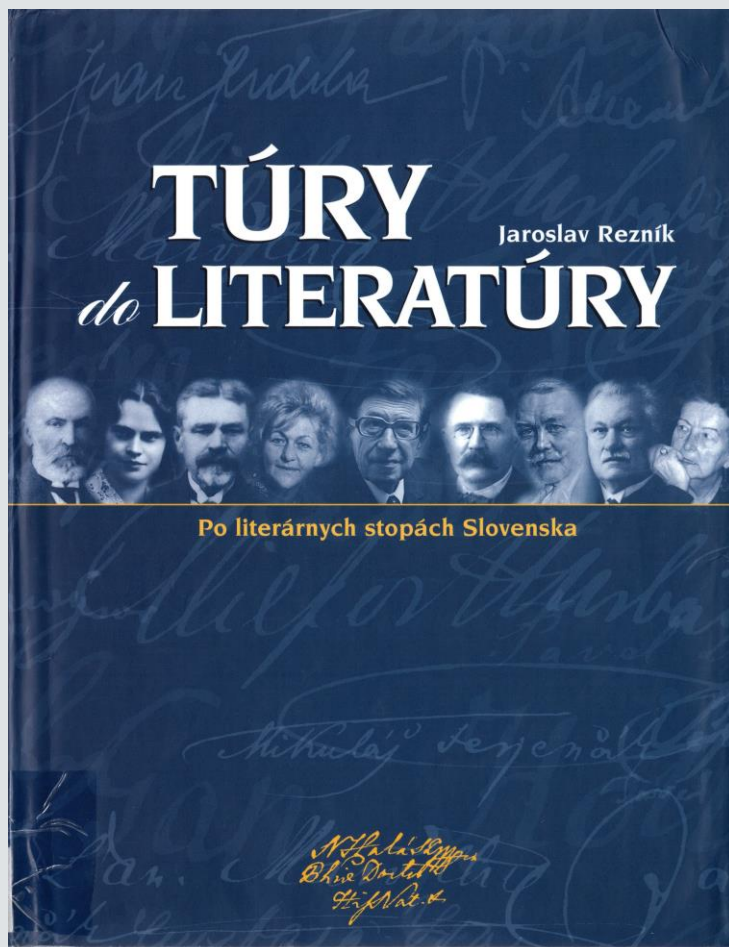
MAŤOVČÍK, Augustín. *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. 2. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2008. S. 285. ISBN 9788089222483

VÁLEK, Igor. *Literárny lexikón Žilinského samosprávneho kraja*. Žilina: Knižné centrum, 2009. S. 144. ISBN 9788080643584

PŘÍHODOVÁ, Daniela. *Klub slovenských prozaičiek Femina v literatúre a kritike : profily a rozhovory*. Martin: Matica slovenská, 2009. S. 77-82. ISBN 9788070909362

Tvorba spisovateľiek Horného Považia. 1. vyd. Žilina: Krajská knižnica, 2014. S. 23-25. ISBN 9788085148862

Varínski rodáci

Z rázovitej obce Terchová, ktorá leží na rozhraní Kysúc a Oravy, sa vyberieme do Varína. Je rodom barokového básnika, evanjelického kazateľa, autora duchovných piesní kancionála *Ciňhara sanctorum* **Jeremiáša Lednického** (1633 – 1685).

Varín je rodom **Ondreja Mesároša** (1741 – 1812), rímskokatolíckeho kňaza a neskor nitrianskeho kanonika. Bol horlivým organizátorom a propagátorom úsilia a cieľov Slovenského učeného tovaríšstva. Privítal najmä ich snahu o uzákonenie spisovnej slovenčiny a jednoznačné prihlásenie sa k cyrilometodskej tradícii.

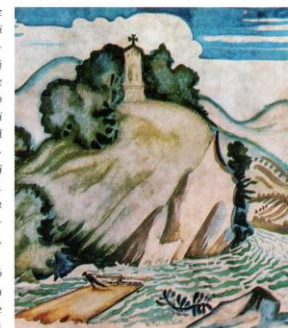
Ondrej Mesároš

Rodáčkou z Varína je prozaička **Karin Lászlóvá** (1922). Zúčastnila sa SNP, neskôr ju väznili v Ilave. Ako novinárka vydala knihy *Povedok la a t druhú* (1966), *Nová som ja* (1967) a *Nechod mi do snu* (1970), v ktorých tematicky čerpa z vlastných zážitkov v SNP i z deportácie do koncentračného tábora. V druhej etape tvorby sa venovala literatúre faktu a literárnej reportáži. Zaujali ju najmä ľudia, ktorí sa ocitli na okraji spoločnosti, lebo zlyhali psychicky. Také sú knihy *Strasťotanci života* (1980), *Zhubné ilúzie* (1987) a *Zivotné krížovatky* (1989). V deväťdesiatych rokoch sa vrátila k próze, v psychologickom románe z obdobia kultu osobnosti *Väzenie bez mreží* (1994) zobrazila rozvrat a tragický zánik rodiny režimom prenasledovaného inteligenta. Ďalšie dva príbehy o ľuďoch, čo sa dostali do sporu s režimom, zobrazila v románoch *Rozmarná líra osudu* (1996) a *Sero na scéne života* (1997). Okrem toho napísala zbierky poviedok zo súčasnosti *Aká chuť má život* (1996), *Výsledkanie z kože* a *V rajskej zátiši* (obe 1997).

Na Milkovom hrobe

„Príšli až k hrobu. Už kopa ľudstva bola nachromáčená okolo neho. Voz zastal, páni pomohli dolu siahť truhlu a dievčatá ju vzali na drúčky a doniesli ju až k samej jamy. Kňazi zaspevali nad jamou, pomodlili sa, dali vylozovanie, pokropili truhlu i jamu – a páni spustili truhlu do kvetmi vyloženej jamy. Hudba začala hŕst temno a smutne, vojsko kľaklo na koleno, kňaz urobil ešte ostatný raz kríž svätý, a celé zhromaždenie začalo plakať. Nebolo tu takého plaču ako obyčajne, chudák Milkó nemal ani matku, ani ženy, ani deti, ale dieťkami jeho zdali sa byť všetci prítomní. Starý Dlhohorský stál nad jeho jamou ako zabíjajú, hľadel na čiernu truhlu, slzy mu potokom tiekli po šedivej brade, ústa sa hýbali, akoby sa modlil a ruka sa hýbala k nebu. Prvý sa zohol a urobil kríž nad jamou a prvý hodil hŕst čiernej zeme na truhlu. Pohreb bol ako nejaká posväťka, ľudia ustavične prichádzali, hľadali zem s plačom do jamy. A nebolo tam treba hrebôv, žilníci vlastnými rukami zaplnili jamu, až nie hrob, ale celý kopec sa nakláňal nad telom Milkovým, taký kopec, ako to za starodávna ľudia svojim voľcom stávali.“

Takto opisuje **Ján Kalinčiak** v historickej povesti *Milkov hrob* (1845) pohreb jej hlavného hrdinu Milka. Podľa povesti Milka pochovali vo „Varínskomej prievoz“. A naozaj, pred Varínom je veľký okruhlý kopec a podľa ústneho podania by to naozaj mal byť Milkov hrob.

Martin Benka: Milkov hrob

Použitá literatúra

MAŤOVČÍK, Augustín. *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. 2. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2008. 576 s. ISBN 9788089222483

VÁLEK, Igor. *Literárny lexikón Žilinského samosprávneho kraja*. Žilina: Knižné centrum, 2009. 301 s. ISBN 9788080643584

Slovník spisovateľov okresu Žilina : biobibliografia (1962-1992). 1. vyd. Žilina: Okresná knižnica, 1992. 49 s.

Tvorba spisovateľiek Horného Považia. 1. vyd. Žilina: Krajská knižnica, 2014. 57 s. ISBN 9788085148862

Úsek regionálneho výskumu dokumentov a informácií
Krajská knižnica v Žiline

2022

